

2017-03-22

Referens:
2017-000129Ert dnr
N2017/00222/HL

Näringsdepartementet

Yttrande över parlamentariska landsbygdskommitténs slutbetänkande För Sveriges landsbygder - en sammanhållen politik för arbete, hållbar tillväxt och välfärd (SOU 2017:1)

Skellefteå kommun avger härmed följande yttrande över rubricerade betänkande:

Generella synpunkter

Skellefteå kommun instämmer i huvudsak i förslagen som finns i Landsbygdskommitténs slutbetänkande. Det är bra för hela landet att fokus sätts på landsbygderna. Förslagen till åtgärder är i sin helhet väl avvägda och viktiga att genomföra. Kommunen ser positivt på att förslagen ska ses som en sammanhållen politik och förutsätter att förslagen även i genomförandefasen ses som en helhet. Det är viktigt att gå från sektorisering till samordning när det gäller landsbygdsfrågor.

Inför genomförandet av förslagen behövs en dialog med kommuner och regioner om indelning, definitioner och begrepp som rör landsbygder, FA-regioner, LA-regioner och stödområden. Förutsättningarna skiljer sig mellan olika former av landsbygder beroende på var i Sverige man befinner sig, vilket innebär att generaliseringar är svåra att göra.

Slutbetänkandet är ett väl genomfört arbete, men Skellefteå kommun är kritisk till indelningen av landsbygder i landet. Den definition som finns i slutbetänkandet är alltför kategorisk och ger inte utrymme för den stora variation av gles- och landsbygder som finns i svenska kommuner. I en av de underlagsrapporter som använts i utredningen, "Företagande och arbetsliv i Sveriges lands- och stadsbygder" (2015) av Bjerke & Johansson refereras till Tillväxtverkets indelning av Sveriges kommuner. Enligt den definitionen av stad och landsbygd (s.4, figur 1) tillhör Skellefteå kommun "täta kommuner – avlägset belägna" vilket bättre beskriver förutsättningarna. Skellefteå kommun med 10 personer per km² är till ytan något större än hela Stockholms län med 26 kommuner (SCB, Landareal tätort och invånartäthet (inv/km²) i tätort, per kommun 2010). Hälften av kommunens 72 000 invånare är bosatta i gles- och landsbygder. Skellefteå kommun speglar Sverige som nation vad gäller demografi och geografi och har genom kommunsammanslagningarna på 1970-talet

liknande utmaningar inom våra varierande landsbygder som de 23 prioriterade kommunerna.

Särskilda synpunkter

Näringsliv och företagande

- **Förslag 2-4 Innovation och utveckling.** Vi ser positivt på att Vinnova ges ett landsbygdsperspektiv och att Saminvest får en tydligare roll i norra Sverige.
- **Förslag 6 Jordbruk.** Om Sverige i större utsträckning ska vara självförsörjande krävs en mer aktiv jordbrukspolitik samt ett mer hållbart, småskaligt jordbruk i enlighet med Livsmedelsstrategin: *"Det övergripande målet för livsmedelsstrategin ska vara en konkurrenskraftig livsmedelskedja där den totala livsmedelsproduktionen ökar, samtidigt som relevanta nationella miljömål nås, i syfte att skapa tillväxt och sysselsättning och bidra till hållbar utveckling i hela landet"*.
- **Förslag 7 Offentlig upphandling.** I den senaste ändringen av LOU som kom 2017-01-01 var syftet att förenkla upphandling generellt. Skellefteå kommun upplever att dessa förändringar inte medgett någon förenkling vad gäller lokala företag. Regelverket måste förenklas så att kommuner lättare kan upphandla av lokala företag. Om LOU kan utvecklas med tillägg angående lokalproducerad mat som motsvarar svenska miljökrav och regler för djurskydd gynnar det på sikt det norrländska jordbruket, vilket ger ökad sysselsättning på landsbygden.
- **Förslag 8-10 Åtgärds paket.** Riktade satsningar är bra, men det är viktigt att säkerställa att det finns kapacitet att kunna nyttja dessa. De satsningar som föreslås i stödområde A är bra om de kompletteras med insatser mot kommuner som har glesbygd och har gräns mot stödområde A. Skellefteå kommun ser positivt på en ökad tillgång till riskkapital och lån i gles- och landsbygder. Regelförbättring för företagandet är också bra, men det är viktigt att samspelet mellan olika statliga verksamheter förbättras så att regelverket för företagaren och företaget harmoniserar.
- **Förslag 11 Forskningscentrum.** Redan idag sker forskning på olika lärosäten om villkor för företagande i landsbygderna. Det är bättre att samordna dessa än att skapa ett nytt centrum i Sverige. Viktigast är att forskningen och uppdragen drivs tvärdisciplinärt.

Digital kommunikation och transportinfrastruktur

- **Förslag 13 Bredbandstillgång.** En digital infrastruktur och ett tillgängligt bredbandsnät är avgörande för att människor ska kunna leva, bo och verka oavsett om det är i städer eller i gles- och landsbygder. Utan denna struktur skapas ett demokratiskt och ett digitalt utanförskap. Med den demografi vi har i dag med åldrande befolkning kommer behovet av tillgång till samhällsservice och välfärdstjänster i gles- och landsbygder att öka. Utbyggnad av bredband behövs även för möjligheten att studera på distans och för näringslivet. Den stora utmaningen är hur man kan skapa förutsättningar för finansiering och hur utbyggnaden effektivt kan genomföras. Skellefteå kommun har ett väl utbyggt bredbandsnät, men de mest glesbebyggda områdena är svåra att nå eftersom de geografiska avstånden är stora och befolkningstätheten är låg. Delar av Skellefteå kommun är att betrakta som mycket glesa, < 1 inv/km². Utbyggnadskostnaderna blir därmed alltför dyra för en enskild kommun. Det behövs en övergripande statlig styrning av både teknik och ekonomi för att det ska kunna bli en funktionell utbyggnad i våra gles- och landsbygder.
- Det nuvarande stödsystemet genom Landsbygdsprogrammet med Jordbruksverket, Post- och telestyrelsen tillsammans med länsstyrelserna har inneburit mycket oklara spelregler och långvarig handläggning som kraftigt försenat viktig bredbandsutbyggnad i landet. Ansökningsprocesserna för bredbandsstöd till kommuner och regioner måste förenklas. Stödet måste också differentieras inom olika geografiska områden, inte *bara kommungräns*, och arbeta mer för nya, innovativa lösningar.
- Det bör också finnas förslag för att förbättra mobiltäckning i gles- och landsbygderna i Sverige. Inom kollektivtrafiken är mobiltäckning viktigt för framförallt realtidsinformation och betalning. Realtiden behöver mobiltäckning för att bussens position ska kunna levereras till de system som i sin tur levererar realtidsinformation till resenärer (mobiltelefoner, inre skyltning i bussar, elektroniska skyltar vid hållplatser mm). I norra Sverige har linjetrafiken oftast mycket långa avstånd vilket innebär större risk för avvikelser från tidtabell och det krävs bra mobiltäckning för att informationen ska vara pålitlig. Vid dålig mobiltäckning fungerar inte betalkort av typen ”on-line”. I Västerbotten, precis som i flera andra län, går det av säkerhetsskäl inte längre att betala med kontanter ombord på bussarna, och därför har den dåliga mobiltäckningen fått större konsekvenser på landsbygderna.
- **Förslag 23 Regeringen bedömer vilka konsekvenser en förändring av skatter och avgifter inom det transportpolitiska området får för möjligheten att nå de landsbygdspolitiska målen.** Det är bra att en genomlysning av effekter av skatter och avgifter på landsbygdsutveckling genomförs. Försämringar av transportsstöd och införande av flygskatt oroar många. Det krävs stöd för gles- och landsbygder för att resor och transporter ska kunna fungera för de särskilt långa avstånden. På samma sätt som utredningen föreslår att reseavdragen ska göra avståndsberoende, vilket med rätt utformning blir bra, så måste också andra stöd och skatter anpassas så att konkurrenskraft skapas i hela landet.

- En viktig del av näringslivet i landsbygdsområdena är företag inom gruv-, skog- och energiproduktion som är särskilt beroende av ett effektivt transportsystem. Samtidigt finns stora kapacitetsbrister dels i form av infrastruktur som saknas, exempelvis Norrbotniabanan mellan Umeå och Luleå, dels brister i bärighet på stora delar av såväl det allmänna som det enskilda vägnätet. Både centralt och regionalt finns redan stor kunskap om nuläget med bristanalyser, utredningar och planer men problemet i grunden är avsaknaden av tillfredsställande ekonomiska resurser för både investering och drift. Det som behövs för landsbygdsområdet är en tydligt ökad satsning på såväl väg- som järnvägsnät.
- **Förslag 24 Underhåll och investeringar infrastruktur.** Det är positivt att man i konsekvensbeskrivningen (s.230) poängterar att *"Genom att göra bredare samhällsekonomiska analyser, som även inbegriper de samlade positiva effekterna av en investering kan besluten fattas på bättre grunder. Kommitténs förslag bör därför ha betydande positiva samhällsekonomiska effekter, samtidigt som de bidrar till att landsbygderna inte missgynnas i infrastrukturplaneringen."* Infrastruktursystemet måste utformas mer flexibelt så att man i högre grad kan uppnå likhet eftersom förutsättningarna är så olika i landet som helhet. Exempel som visar på behovet av flexibilitet är bristen på alternativa lösningar inom kollektivtrafiken.
- **Förslag 27 Översyn av reseavdrag.** Förslaget att gynna samåkning genom möjlighet till reseavdrag är bra. Förändringar av reseavdraget bör ses över ytterligare för resor där kollektivtrafik saknas eller är dåligt utbyggd.
- **Förslag 28 Samordning av persontransporter.** Skrivningen att "kommunerna ansvarar för skolskjuts och färdtjänst och är beroende av landstingens linjetrafik för att leva upp till det kommunala åtagandet" är felaktig så till vida att vem som ansvarar för finansieringen av olika delar av den allmänna kollektivtrafiken varierar – linjetrafik kan vara landstings-, kommun-, eller regionfinansierad.
- **Förslag 29 underlätta för ideell och kostnadsdelande samåkning.** Man bör utveckla affärsmodeller som passar i gles- och landsbygd och tillgängliggöra kostnadsdelande samåkning för kommersiella tjänster.

Kompetensförsörjning

- **Förslag 31-32 Öka tillgängligheten till högre utbildning.** Det avgörande för en sådan utveckling är att alla lärosäten i sina regleringsbrev får ett uttalat ansvar för att bidra till regional utveckling i sitt närområde och att i samverkan med näringsliv och offentlig sektor anpassa utbildningsutbud och tillgänglighet till lokala och regionala behov. Förslaget till ändrad förordningstext (s.50) är för svagt, att lärosätena *"... ska beakta landsbygdernas förutsättningar och behov utifrån de av riksdag och regering fastlagda landsbygdspolitiska målen."* ger i sig inget incitament för dem att faktiskt utveckla flexibla utbildningar. Man bör

avsätta minst 10 % av dagens utbildningsanslag till flexibla utbildningar där näringsliv och offentlig sektor är delaktiga i utformande av utbudet. Den utredning om resursfördelningssystemet som ska inledas under 2017 måste involvera detta förslag i sitt arbete. För att ett nytt resursfördelningssystem ska få effekt i hela landet bör avnämarna som näringslivet och offentliga sektorn ges möjlighet att föra dialog med den kommande utredningskommittén.

- **Förslag 33-34 Utbildningscentra.** Infrastrukturen är i hög grad redan utbyggd genom de lärcentra som finns i de flesta kommuner i gles- och landsbygder. Kartan på s. 125 i betänkandet speglar endast Nitusanslutna lärcentra vilket inte stämmer med antalet faktiska och aktiva lärcentra i Sverige. Däremot har inte alla lärcentra i dag resurser, eller uppfyller kvalitetskraven för t ex tentamina, så att de kan fungera som samarbetspart till lärosäten. Lärcentra ska garantera rättssäkerhet i samband med tentamina och att det finns en fysisk studiemiljö. Kvaliteten på utbildningar kan dock bara lärosätena garantera. *Det stora problemet i dag är att lärosäten inte tillhandahåller möjligheten att bilda lokala studiegrupper med ett brett utbud av flexibla, webbaserade utbildningar.* Fokus måste därför vara på att ge direktiv till alla lärosäten att skapa sådana möjligheter enligt förslagen 31-32. Kommitténs förslag om att avsätta cirka 70 miljoner kronor per år för att utveckla och etablera lärcentra kan med fördel istället avsättas för utveckling och förstärkning av ett utbildningsutbud som kan distribueras över hela landet.
- **Förslag 37-38 kunskapslyftet och utbildningsplatser.** Detta förslag bör även omfatta yrkeshögskoleutbildningar.

Samhällsplanering och bostadsbyggande

- **Förslag 40 Boverket.** Det är viktigt att kommunerna är delaktiga i dialog med Boverket om översiktsplaner.
- **Förslag 42. Strandskyddsbestämmelser.** Det är mycket bra att regeringen utreder strandskyddsbestämmelserna. Det är oerhört viktigt för landsbygds-kommunernas fortsatta utveckling att möjliggöra nybyggnation och hållbar exploatering. En ökad möjlighet till utveckling av bostäder vid strandnära lägen ökar attraktiviteten för boende i norra delen av landet. Det måste finnas ett statsbidragssystem och länsstyrelserna måste ges i uppdrag att verka för en samsyn i hela landet. I dagsläget tillåts byggande i strandnära lägen i betydligt större utsträckning i t ex Stockholm än i Västerbotten generellt.
- **Förslag 44 Långivning för byggande.** Lån för byggande i landsbygdsområden är svårt att få idag. Det är nödvändigt att se över andra typer av stödformer eftersom marknadsvärdet på hus ofta är lägre än produktionskostnaden. Bostadsbyggandestöd är viktigare än ändrade bostadslåneregler.

Kommersiell service och välfärdstjänster

- **Förslag 48. Kommunala utjämningsystemet.** Skellefteå kommun anser att den statliga regionala tillväxtpolitiken inte ska ha kommunen som minsta beståndsdel. I yttora kommuner som Skellefteå finns en blandning av landsbygd med tillgänglighetsutmaningar vad gäller sjukvård, äldreomsorg, skola etc och en urban stadsmiljö. Även landsbygdsdelarna i kommuner som Skellefteå måste få ta del av de insatser som görs inom den regionala tillväxtpolitiken.
- Sverige har ett mycket långtgående utjämningsystem som syftar till att ge alla kommuner likvärdiga förutsättningar. Nationen kan knappast gå längre i ambitionerna om en kommunal utjämning, utan det handlar snarare om en kontinuerlig utveckling och kalibrering av nuvarande system. Mottagning av nyanlända bör inte ingå i kostnadsutjämnningen så länge som kommunerna får ett separat statsbidrag. När de nyanlända blir medborgare omfattas de av det reguljära utjämningsystemet. Ett alternativ för framtida utveckling skulle kunna vara att utreda utjämningsystemets effekter för möjligheter till en reform av kommunindelningen. Det finns tecken som tyder på att dagens utjämningsystem motverkar möjligheten till kommunsammanslagningar. Det viktigaste är att den ambitionsnivå som finns i dagens utjämningsystem inte sänks, d.v.s. att utjämnningen mellan kommunerna även fortsättningsvis sker på en hög nivå.

Statens närvaro i landsbygderna

- **Förslag 54 Polisens lokala närvaro.** Ett krav på maximal insatstid i ”prio 1 – ärenden” måste kombineras med att ytterligare tjänster tillförs, om det inte istället ska leda till att anmälan skrivs av omedelbart istället för att leda till insats. I dag finns i region Nord, som Skellefteå kommun tillhör, områden (”vita fläckar”) där ingripanden inte kan ske inom rimlig tid.

Exempelvis finns i dag i Skellefteå kommun, som till sin yta motsvarar Stockholms län, enbart en patrull i tjänst nattetid. I Västerbottens inland, som till sin yta i stort sett motsvarar Danmark, finns även där enbart en patrull i tjänst. Det innebär att det i praktiken inte är möjligt att göra insatser som kräver mer än en patrull, och att vid två samtidiga larm en prioritering måste göras. Vid exempelvis ett larm om våld i nära relation bör insatsen bestå av två patruller, en för att skydda, hjälpa och undsätta brottsoffret samt eventuella barn, en patrull för att omhänderta brottslingen, säkra bevis med mera. En situation där enbart en patrull finns att tillgå, och där förstärkning inte kan påräknas inom rimlig tid, innebär att antingen brottslingen eller brottsoffret måste lämnas vind för våg. I värsta fall kan det till och med innebära att någon insats inte görs förrän förstärkning har anlänt, trots att situationen under väntetiden kan förvärras.

- **Förslag 55-56 Ny statlig instans.** Att samordna och samlokalisera statlig verksamhet i kommuner är bra, men att tillskapa en helt ny organisation är inte nödvändigt. *Risken är stor att det leder till en centraliserad lokalisering, vilket motverkar poängen med utlokalisering.*
- **Förslag 58 statliga tjänster.** Det råder stor brist på statliga tjänster i Skellefteå kommun och kommunen har få statliga jobb i förhållande till folkmängd (2 % av den arbetsföra befolkningen är statligt anställda). Antalet statliga tjänster har minskat sedan 2011 med närmare 70 anställningar från en låg initial nivå (från 1428 till 1359 personer). Ett ökat utbud av statliga och regionala verksamheter behövs för att arbetsmarknaden ska bli attraktivare, inte minst för akademiker som är kvinnor. Behovet är stort av en kompletterande arbetsmarknad i en kommun som Skellefteå där näringslivet till stor del fortfarande består av traditionellt manliga branscher.

Civilsamhället utvecklar landsbygderna

Förslag 74 . Lokalt ledd utveckling med leadermetoden.

Skellefteå kommun (en av tre kommuner i leaderområdet Skellefteå Älvdal) ser positivt på att leadermetoden ska tillämpas rikstäckande. Idag är ansökningssystemet dock alltför omfattande och byråkratiskt. Därtill har Jordbruksverket alltför långa handläggningstider och besluten dröjer alldeles för länge.

Skellefteå kommun

Lorents Burman

Kommunstyrelsens ordförande